

توضیحات:

- خلاصه شده در ۲۱ صفحه
- ویژه آزمون آموزگار ابتدایی
- با قابلیت پرینت

**جزوه خلاصه راهنمای
معلم مطالعات اجتماعی
ششم ابتدایی**

برای تهیه بسته سوالات استخدامی راهنمای معلم مطالعات اجتماعی با پاسخنامه تشریحی، **اینجا** بزنید.

همچنین جهت مشاهده آخرین اخبار استخدامی آموزش و پرورش، **اینجا** بزنید.

جزوه خلاصه راهنمای معلم مطالعات اجتماعی ششم

در میان برنامه های درسی، مطالعات اجتماعی یک حوزه یادگیری اصلی و کلیدی است که تقریباً در تمام کشورهای دنیا تدریس می شود.

تعریف و ماهیت مطالعات اجتماعی

مطالعات اجتماعی یک حوزه یادگیری است که از تعامل انسان با محیط های اجتماعی، فرهنگی، طبیعی، اقتصادی و ... و حواله زندگی بشر در گذشته، حال و آینده و جنبه های گوناگون آن بحث میکند. از آنجایی که این درس بر محور کنش متقابل آدمیان با یکدیگر و با محیطی که در آن به سر میبرند - در روند زمانی - استوار است، می توان ادعا نمود که جامعه، مکان و زمان سه محور عمده این درس هستند. مطالعات اجتماعی یک حوزه یادگیری بین رشته ای است که از مفاهیم رشته های علمی و مطالعات مختلف چون جغرافیا، تاریخ اقتصاد، علوم سیاسی، جامعه شناسی، آموزش های مدنی، مطالعات شهروندی و زیست محیطی، دین و اخلاق بهره می گیرد.

ضرورتها و جهت گیری های اصلی در آموزش مطالعات اجتماعی

مفاهیم رشته های علمی که به آنها اشاره شد به همراه ارزشهای کلیدی و مهارتهای کاوشگری سعی در رساندن دانش آموزان به مقصد غایی این حوزه یعنی شکوفایی فطرت و تربیت انسانهای شایسته و مؤمن، پرورش شهروندان مطلوب و تربیت اجتماعی به منظور مهیا شدن برای زندگی در جامعه را دارد.

به عبارت دیگر این حوزه یادگیری می کوشد تا از طریق برخی دانشها، مهارتها و صلاحیتهای مورد نیاز؛ افراد را به گونه ای تربیت کند که هم در زندگی فردی و هم در جامعه مبتنی بر آموزه های دینی، نقش کارآمد و شایسته ای را ایفا کنند. شایان ذکر است که این محورها ضرورتهای آموزشی این برنامه درسی را نیز نمایان میکنند.

۱- تقویت عزت و هویت ایرانی - اسلامی

۲- ترویج و درونی سازی اخلاق و ارزشهای اسلامی

- ۳- شناخت حقوق و مسئولیتهای فردی و اجتماعی و شهروندی در سطوح مختلف و تقویت مهارت‌ها و نگرش‌های مربوط به آنها
- ۴- شناخت میراث فرهنگی، استعدادها و قابلیت‌های کشور و جایگاه کشور در جهان و توانایی برقراری ارتباطات موثر در سطح جهانی
- ۵- پیشگیری از بروز بحران‌های تربیتی و آسیب‌های اجتماعی در کودکان و نوجوانان و کاهش کجروی‌های اجتماعی و گسترش رفتارهای بهنجار؛
- ۶- گسترش بهداشت روانی، تقویت روحیه خودباوری، نشاط، سازندگی و پویایی امید به آینده و اعتماد به نفس.

به طور کلی میتوان گفت که سه مؤلفه، تقویت هویت ملی، اخلاق محوری در نظام اجتماعی و مهارت‌های زندگی از موارد مهمی است که برنامه مطالعات اجتماعی آنها را در اهداف، محتوا و روشها تعقیب مینماید.

انسان دارای هویت جمعی و فردی است. زندگی و هویت آدمی، موجودی دوبعدی است. بعد فردی او را از مقهور شدن و مستحیل شدن در جمع دور میکند و بعد اجتماعی او را در جریان پیوند و داد و ستد با دیگران قرار میدهد. هرچند در پی این داد و ستد اراده از وی سلب نمی شود. براین اساس در اسالم دیدگاه فردگرایانه یا جامعه گرایانه مورد تایید نیست.

قرآن کریم و سیره نبوی در زمینه های مختلفی در مناسبات اجتماعی، دستورات و الگوهای روشنی را ارائه کرده اند که از آن جمله می توان به: احسان به والدین، اخوت، ثبات قدم، وفا به پیمان و عهد، جهاد، انفاق، حمایت از ایتام، حقوق اقلیتهای دینی، امر به معروف و نهی از منکر، پرهیز از کم فروشی، گران فروشی، احتکار، صبر، رفتار عادلانه با مردم، وظایف زمامداران در برابر افراد جامعه، اصلاح روابط و آشتی جویی، مشورت، حمایت از سالمندان، تکریم مهمان و... اشاره نمود.

توجه به این ابعاد از مبانی دینی اسالم مستلزم جهت گیری برنامه درسی مطالعات اجتماعی بهسوی تحقق بخشیدن به کمال فطری انسان و پرورش مسئولیت پذیری نسبت به خود، خلق و نظام خلقت در جهت قرب الهی میباشد.

اگرچه برنامه های درسی و به ویژه برنامه درسی مطالعات اجتماعی وظایف انتقال میراث فرهنگی و بسط میراث فرهنگی را به عهده دارند اما در فرایند آموزش نباید تنها به انتقال صرف میراث فرهنگی بسنده کرد. به همین جهت برنامه درسی مطالعات اجتماعی تالش میکند تا ضمن انتقال و بسط باورها و ارزشهای اجتماعی، زمینه های نقد و ارزیابی اخلاقی هنجارها را از سوی دانش آموزان به وجود بیاورد تا آنها بتوانند هنجارهای اجتماعی را بر مبنای آموزه های اسلامی، نقد کنند و اخلاق محوری به

جای هنجار محوری گسترش یابد و شایسته است از طریق بستر سازی مناسب، یکی از رسالتهای مهم این درس یعنی خرافه زدایی و پالایش فرهنگی جامعه نیز مبتنی بر آموزه های ناب دینی محقق گردد.

اصول حاکم بر گزینش و سازماندهی برنامه درسی جدید مطالعات اجتماعی

چون هدف اصلی از آموزش مطالعات اجتماعی شکوفایی فطرت و پرورش کمالات انسانی، تربیت اجتماعی و شهروندی و آمادگی برای زندگی است لذا حوزه های دانشی و مفاهیم در آموزش در راستای هدف فوق مدنظر قرار میگیرند. سازماندهی و تولید محتوای این درس باید به گونه ای باشد که موجبات امیدواری، نشاط، سرزندگی و میل به سازندگی و پیشرفت خود و جامعه را در دانش آموزان پدید آورد.

گاهی خلاقیت ها به تحولات عمیقی منجر می شوند. از آنجا که فرایند یاددهی- یادگیری متوقفناشدنی است، با وقوع تعطیلات اضطراری پیش آمده ناشی از ویروس کرونا و رعایت شیوهنامه های بهداشتی، نحوه جدیدی از آموزش و پرورش در بستر فضای مجازی و شبکه های اجتماعی دانش آموزی (شاد) پدید آمده است. این درس با هدف «بررسی چگونگی آموزش درس مطالعات اجتماعی دوره ششم ابتدایی و پیوند دادن آن با ساحت های «سند تحول بنیادین، به مطالعه و تحلیل اسناد معتبر در رویکردهای این درس در برنامه درسی ملی می پردازد.

درس مطالعات اجتماعی دارای سه مقوله مشخص «شناخت و علم، «اخلاق و «شایستگی است که با نگاه پژوهشگرانه و خلاقانه معلم می تواند در هر شش ساحت سند تحول بنیادین در فضای مجازی نیز دارای مصادیق و مفاهیم مرتبط آموزشی- تربیتی باشد.

آینده را لمس می کنم، پس تدریس می کنم!

کیفیت کار معلم به عنوان یکی از عناصر اساسی برنامه درسی، در اثربخشی آموزش و تسهیل یادگیری فراگیرندگان نقش مؤثری دارد. معلمان به عنوان یکی از اجزای اصلی مدرسه باید بتوانند مفاهیم را تفهیم کنند و از تحولات اجتماعی و تغییرات آینده درک عمیقی داشته باشند. بنابراین باید به طور مداوم به دنبال روزآمدسازی دانش و مهارت هایشان باشند و توسعه حرفه ای خود را بهبود بخشند.

اصول «رویکرد یادگیرنده‌محور، نظیر «موقعیت‌مدار بودن یادگیری، «فعال‌بودن یادگیرنده در فرایند یادگیری، «اجتماع‌محوربودن یادگیری و «تلاش فکورانه در فرایند یادگیری را به کار گیرند.

راهبرد زمان از تاریخ بهره میگیرد و با استفاده از شواهد و مدارک برای فهم تغییرات و تداوم پدیده‌ها در روند زمان تأکید دارد. دارد. به موازات سیر زمان، بخشی از حال به گذشته و بخشی از آینده به حال میپیوندد.

در این حرکت، آنچه بیش از همه خودنمایی میکند، تغییرات است اما در ورای این تغییر، واقعیتی به نام تداوم نهفته است. به عبارت دیگر علیرغم تغییر هر آنچه در محیط طبیعی و محیط پیرامون جامعه وجود دارد و همچنین تغییر شرایط و ملزومات زندگی اجتماعی انسان، چیزهایی هم می ماند و تداوم می یابد و با شناختن و حفظ چیزهای ارزشمند انسانهای پیشین میتوان به تبیین هویت دیروز، امروز و فردای انسان پرداخت. چرا که بسیاری از دستاوردهای تمدن و فرهنگ فعلی بشر، میراث تالش و تجربه نسلهای پیشین است. دانش آموزان از طریق این راهبرد با مفهوم تغییرات و تداوم در محیط‌ها و مکانها، منابع و فعالیتهای اقتصادی، فرهنگها و نظامهای اجتماعی آشنا میشوند. همچنین پند آموزی و عبرت گرفتن از رویدادها و حوادث تاریخی گذشته، فهم چرایی و چگونگی تحولات زندگی اجتماعی در هر دوره و ترسیم دورنمای زندگی آینده، تالش برای کشف واقعیتها، پی بردن به ضعفها و کاستیها و یا پیشرفتها در هر دوره و بالاخره علاقه مندی به شناخت و حفظ میراث فرهنگی کشور و آشنایی با زندگی و خدمات شخصیتها و مفاخر در دورههای زمانی از طریق حوزه زمان، تداوم و تغییر دنبال می شود.

مکان و فضا

سیستمهای فضایی به مجموعه‌های هماهنگ و مرتبط در قالب مکان گفته میشود. هر محیط جغرافیایی خاص، یک سیستم فضایی را به نمایش میگذارد. شناخت ویژگیهای محل زندگی، درک و مقایسه تفاوتها و تشابهات مکانها، تنوع محیطی، نحوه تعامل انسان و محیط در روند زمان، مسائل و مشکلات توسعه نواحی و کشورها (ملل محروم و کشورهای توسعه یافته) قابلیت‌ها و امکانات محیطی و جغرافیایی کشور و بالاخره حفاظت از محیط و مکان از اهم مباحث این راهبرد است.

فرهنگ و هویت

این راهبرد بیشتر مباحث خود را از مردم‌شناسی، جامعه‌شناسی و تاریخ‌اندکس می‌کند. فرهنگ مفهومی عام است که برای توصیف جنبه‌های نهادی و آموخته در جوامع انسانی مورد استفاده قرار می‌گیرد. به تعبیر دیگر فرهنگ، شیوه عمومی زندگی گروه یا

گروه‌هایی از مردم است که عناصری از قبیل عادات، باورها، سنتها، ارزشها و نقاط مشترک آنها را به یکدیگر پیوند میدهد و وحدت اجتماعی ویژه‌ای به وجود می‌آورد.

تعریف جامعه

منظور از جامعه، گروهها و نظامهای اجتماعی است که در سرزمین مشخصی به عنوان کشور زندگی میکنند، فرهنگ مشترک دارند، تابع اقتدار سیاسی واحدی هستند و از استقلال نسبی برخوردارند.

تعریف میراث فرهنگی

میراث فرهنگی عبارت است از هر آن چیزی که هر نسل به ارث می‌گذارد و به نسل بعد انتقال میدهد. فنون و دانستیها، ساختها، نهادها و برخی از ارزشها واقعیاتی هستند که بر ورای نسلها دوام می‌یابد. میراث فرهنگی از طریق انتقال ارادی آداب و سنن به نسلهای بعد میرسد و یا در فرهنگ زمان حال تجلی می‌یابد.

تعریف هویت

هویت عبارت است از احساس مثبتی که فرد نسبت به هویت یا همان ویژگیهایی که خود را با آن تعریف می‌کند، دارد. شناخت ویژگیهای فرهنگی، تعمیق آشنایی با جلوههای تمدن و فرهنگ اسلامی - ایرانی و جوامع مسلمان، شناسایی مفاخر علمی، فرهنگی، هنری، مذهبی و آثار آنها، شناخت علل و عوامل تحولات فرهنگی و نظامهای اجتماعی در دورههای مختلف زمانی، آشنایی با میراث فرهنگی، ارجگذاری به دستاوردها و پیشرفتهای فرهنگی و توانایی نقد فرهنگها از اهم مباحث مطرح در این زمینه میباشد.

تعریف نظام اجتماعی

این راهبرد بیشتر مباحث خود را از حوزههای علوم اجتماعی، جامعه‌شناسی، حقوق و علوم سیاسی میگیرد. نظام، مجموع اجزای تشکیل دهنده هر پدیده است که به یکدیگر پیوسته بوده و یک واحد را تشکیل میدهند به طوری که تغییر هر یک از عناصر بر اجزای دیگر اثر میگذارد. نظام اجتماعی مجموعه‌ای متشکل از کنشها و واکنشهای تعدادی از افراد است که روابط آنها با یکدیگر به طور متقابل به سوی کانونی مشترک (هدف مشترک) یا کانونهایی به هم پیوسته جهت مییابد. به عبارت دیگر

نظام اجتماعی به مجموعه ای از نقشهای اجتماعی متقابل به هم پیوسته که در جهت هدفی مشخص به هم پیوند یافته اند و به صورت یک واحد یکپارچه درآمدند، گفته میشود. شناخت حقوق و مسئولیتهای شهروندی به عنوان نقشهای اعضای یک جامعه و همچنین مؤسسات و نهادهای اجتماعی در راستای مشارکت آگاهانه و فعال در تعیین سرنوشت خود و جامعه و دستیابی به مهارتهای اجتماعی از محورهای مهم و کلیدی در آموزش این حوزه است.

تعریف منابع و فعالیتهای اقتصادی

این راهبرد بیشتر مباحث خود را از اقتصاد و مطالعات زیست محیطی و جغرافیایی میگیرد. انسان امروز برای تامین نیازهای خود و ادامه زندگی به کالاها و خدمات گوناگونی نیاز دارد. این کالاها و خدمات با استفاده از منابع و امکانات موجود در محیط فراهم میشود. استفاده از منابع در جهت رفع نیازهای بشر به فرایندهای اقتصادی تولید، توزیع و مصرف منجر میشود. همچنین منابع در دسترس انسان محدودند و به علوه اهمیت هر یک از آنها برحسب شرایط فرهنگی و تکنولوژیکی در طی زمان تغییر میکند. با توجه به افزایش جمعیت جهان، بشر امروز با بحران منابع روبرو است. همچنین با پیشرفت جوامع بشری و تبدیل بهرهبرداری و سازماندهی فعالیتهای اقتصادی از اقتصاد ساده بدون پول دورانهای اولیه به اقتصاد پیچیده کنونی، تغییرات عمیقی در نیازها، مشاغل و نقش ها پدید آمده است. برخورد عقلایی و مبتنی بر تفکر و خالقیت با انواع منابع (اعم از سرمایه، نیروی انسانی، منابع طبیعی و ...) که منجر به حداکثر استفاده بهینه از منابع میشود، اهمیت قابل ملاحظه ای دارد.

تلفیق در علوم اجتماعی

شیوههای تحقیق تلفیقی را جنبش سوم روش‌شناختی نامیده اند. این بدان معناست که اکنون برای ارتقای روش‌شناختی تحقیق، که با رویکردهای کمی و سپس کیفی آغاز شده است، لازم است رویکردهای تحقیق تلفیقی در تحقیقات اجتماعی دنبال شوند.

رویکردهای عمده در تحقیقات انسانی - اجتماعی در طی جنبش‌های متعدد روش‌شناختی مسیر پیشرفت روش‌های تحقیق را پیموده اند. موج اول روش‌شناسی با کمی‌گرایی و تجربه‌گرایی آغاز گردید. پس از یک دوره غلبه کمی‌گرایی، نقص روش‌های کمی در نشان دادن افکار و نیات مردم درباره فعالیت‌ها و وقایع خاص و پیچیده مشخص گردید. موج دوم روش‌شناختی تحت عنوان تحقیق کیفی در دهه‌های ۸۰-۱۹۷۰ میلادی با تأکید بر ادراک فرآیندهایی که به نتایج مورد مطالعه منجر می‌شوند،

گسترش یافت. در دهه اخیر، محدودیت‌های روش‌های کیفی در تعمیم یافته‌ها، درهم‌آمیزی یافته‌های تحقیق با ارزش‌های خاص محقق و مشکلات اعتبار و پایایی داده‌ها به‌عنوان چالش‌های مهم فراروی تحقیقات کیفی معرفی شده‌اند. از این رو، توجه به رویکرد تلفیقی به‌عنوان جنبش سوم روش‌شناختی از اهمیتی خاص برخوردار است.

ایده اصلی روش تلفیقی که از آن به رویکرد چندخصلتی، چند روشی یا شیوه آمیخته نیز یاد می‌شود، این است که ترکیب رویکردهای کمی و کیفی درک مناسب‌تر و جامع‌تری از موضوعات تحقیق به دست می‌دهد. در این رویکرد، ضعف‌ها و محدودیت‌های هریک از تحقیقات کمی و کیفی جبران می‌شود. همچنین، این شیوه شواهد و مدارک جامع‌تری را برای پژوهش موضوع تحقیق ارائه می‌دهد و به محقق کمک می‌کند تا به سوالاتی پاسخ دهد که رویکردهای کمی یا کیفی به تنهایی نمی‌توانند پاسخگوی آن‌ها باشند.

درس مطالعات اجتماعی براساس برنامه درسی ملی

حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی به مطالعه کنش‌ها و تعاملات انسانی و توانایی ایجاد رابطه مثبت و سازنده با «خلق حول محور» رابطه با خدا و درک واقعیت و فرا موقعیت فرد و جامعه می‌پردازد؛ و در پی تقویت و پرورش کنش‌های مطلوب و متناسب با نظام معیار اسلامی است. آموزش‌های این حوزه برخاسته از فرهنگ و تاریخ جامعه، در خدمت هویت تاریخی و فرهنگی آن است و بسترهای لازم برای تحقق عدالت و پیشرفت را فراهم می‌آورد. دانش آموزان باید بتوانند ویژگی‌های تمدن و فرهنگ ایرانی اسلامی و تأثیر آن را بر توسعه جامعه بشری درک کنند و نقش خود را در جهان امروز برای حفظ و ارتقای موقعیت و جایگاه ایران بین کشورهای منطقه و در سطح جهان بشناسند.

به طور کلی درس مطالعات اجتماعی دارای سه مقوله مشخص شناخت و علم، اخلاق، و شایستگی است که در هر مقوله مضامین مرتبط به کار گرفته شده‌اند و انتظار می‌رود دانش آموزان در پایان این دوره بتوانند:

الف) در قلمرو شناخت و علم: علل و عوامل دخیل در دگرگونی‌ها و تغییرات منابع، مکان‌ها، فعالیت‌های اقتصادی و نظام‌های اجتماعی طی زمان را درک کنند.

مفاهیم: زمان، تداوم و تغییر، نظام اجتماعی، فضا و مکان، فرهنگ، هویت، منابع و فعالیت‌های اقتصادی.

ب) در قلمرو اخلاق: به کشور ایران و پیشرفت و آبادانی آن، میراث فرهنگی، نظام جمهوری اسلامی، و فرهنگ و هویت اسلامی - ایرانی خود احساس تعلق و افتخار کنند.

مفاهیم: میهن‌دوستی، مسئولیت‌پذیری، حق‌طلبی و تعاون.

ج) در قلمرو شایستگی: توانایی بررسی و کندوکاو در موضوع‌های محیطی و اجتماعی و مراحل مختلف آن (شامل طرح سؤال‌های روشن، شناسایی منابع اطلاعات، تفسیر و تجزیه و تحلیل مدارک و شواهد، جمع‌آوری داده‌ها و ... را به دست آورند. مفاهیم: بررسی و کاوش، خلاقیت، مشارکت، برقراری ارتباط، واکنش شخصی و اظهار نظر.

استفاده از عمده‌ترین مباحث این حوزه، آشنایی با نحوه کسب اطلاعات اقتصادی، فرایندهای مربوط به تولید، توزیع و مصرف، کار و کارآفرینی، مشاغل، سیستم‌های مبادله، استفاده بهینه از منابع، بهره‌وری سبز مدیریت اقتصادی در زندگی فردی و خانوادگی و آشنایی با برخی نهادها و فعالیتهای و ابزارهای اقتصادی میباشد.

چگونگی تلفیق در مفاهیم اجتماعی

در این بخش با تاکید بر مفاهیم کلیدی تحول، پیشرفت و تداوم و مدارک و شواهد از حوزه زمان، تداوم و تغییر یا تاریخ بهره برده ایم: در همین فصل، از تناسب لباس با معیارهای دینی و لزوم توجه به حجاب و همچنین تناسب لباسها با موقعیتهای فرهنگی (لباس حجاج، لباس عزاداری و ... (و همچنین تنوع لباسهای محلی ایران، سخن به میان آمده است که با حوزه موضوعی فرهنگ و هویت مربوط است و با تکیه بر مفاهیم کلیدی تنوع شیوه‌ها و میراث فرهنگی از مطالعات مردم‌شناسی و اجتماعی و علوم دینی بهره میگیرد. نگاهی به بخش دیگری از مباحث این فصل کتاب نمایانگر فرآیند اقتصادی تولید تا مصرف پوشاک، مشاغل مرتبط، خط تولید و مفاهیم بودجه، کلی‌فروشی، خرده‌فروشی، معیارهای اقتصادی در خرید عاقلانه لباس و نظایر آن است که در اینجا وارد حوزه منابع و فعالیتهای اقتصادی می‌شویم و با تکیه بر مفاهیم کلیدی چون کار و کارآفرینی و بهره‌وری از مطالعات اقتصادی بهره می‌جوییم.

این فصل از چهار حوزه ۱- زمان، تداوم و تغییر، ۲- مکان و فضا، ۳- فرهنگ و هویت، ۴- نظام اجتماعی. تشکیل میشود مباحث این بخش، وقتی از موقعیت جغرافیایی خوزستان و خرمشهر و همچنین مرزهای غربی کشور و شهرهایی که مورد هجوم دشمن قرار گرفته‌اند، سخن به میان می‌آید و نقشه‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرند، با حوزه مکان و فضا سروکار داریم.

بررسی علل تهاجم نظامی حکومت صدام به ایران با تکیه بر مفهوم کلیدی علتها و معلولها در حوزه زمان، تداوم و تغییر جای دارد. در همین درس وقتی از میراث فرهنگی دفاع مقدس، زندگینامه و ویژگیهای شهدا یاد میشود، وارد حوزه فرهنگ و هویت می شویم و بالاخره وقتی از نقشهای مختلف مردم در جبهه ها و پشت جبهه، مؤسساتی که دفاع از کشور را برعهده دارند مانند ارتش و سپاه، بسیج و ... صحبت میکنیم وارد حوزه نظام اجتماعی شده ایم.

با این مثال روشن میشود که چگونه دروس و مضامین برنامه درسی مطالعات اجتماعی از مفاهیم کلیدی دو یا چند حوزه موضوعی این برنامه درسی بهره میگیرد و به این ترتیب تلفیق اتفاق میافتد.

البته باید در نظر داشت که پدیده تلفیق یک طیف پیوستار است و همیشه درجاتی از تلفیق از ضعیف تا گسترده و شدید وجود دارد. در تلفیق های گسترده، مرزهای رشته ها کاملا در یکدیگر محو و ادغام شده اند اما در این کتاب می توان ملاحظه کرد که در هریک از مضامین معمولا یک یا دو حوزه موضوعی غلبه دارند و سایر حوزه های موضوعی نقش فرعی را در آن مضمون (تم) ایفا می نمایند و به عبارت دیگر از درجه ضعیف تلفیق استفاده شده است.

مهارت های مورد نظر در برنامه مطالعات اجتماعی

برنامه درسی مطالعات اجتماعی فرایند کاوشگری محیطی و اجتماعی و پرورش مهارتها در قالب پنج حوزه صورت

میگیرد:

۱- کاوش و بررسی

۲- مشارکت

۳- برقراری ارتباط

۴- خلاقیت

۵- واکنش شخصی و اظهارنظر

بحث و تبادل نظر در مورد بخش مهارتها از کتاب راهنمای معلم

در برنامه ی درسی مطالعات اجتماعی، فرایند کاوشگری محیطی و اجتماعی، و پرورش مهارتها در قالب پنج حوزه صورت می گیرد که عبارت اند از:

۱- کاوش و بررسی

در این حوزه، مهارت‌های زیر پرورش می‌یابند: تفکر، طرح سؤالات روشن و واضح درباره‌ی موضوعات محیطی و اجتماعی، شناسایی موضوع، شناسایی منابع اطلاعات، پرس‌وجو، ثبت اطلاعات از منابع اولیه و ثانویه، بررسی و تجزیه و تحلیل مدارک و شواهد، مقایسه و طبقه‌بندی اطلاعات، خواندن نمودار و عکس، تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری.

* سررسید کلاس

علاوه بر فعالیت‌های کتاب در رابطه با تقویت مهارت کاوش و بررسی، طرح خبرنامه‌ی مدرسه هم اجرا شد. یک سررسید بزرگ تهیه و درباره‌ی کاربرد آن توضیح داده شد. به دانش آموزان فرصت داده شد که آن را از نزدیک ببینند و درباره‌ی آن با هم حرف بزنند. در آخرین جلسه‌ی هر هفته، از دانش آموزان خواسته شد اتفاقات مهمی را که در مدرسه رخ داده است (مراسم، مسابقه‌ها، تشویق‌ها)، مثل یک خبرنگار گزارش دهند. توضیح داده شد که خبرها باید دقیق و مستند باشند. هر اتفاق، در روزی که رخ داده شده ثبت شد و دوباره به دانش آموزان نشان داده شد.

۲- مشارکت

در این فرایند، دانش آموزان از طریق همراهی و کار گروهی، موفق به انجام فعالیت‌های یادگیری می‌شوند و انواع راهبردهای کار گروهی را به کار می‌برند. احساس تعلق به گروه، شکل بخشیدن به دیدگاه‌ها، مدیریت خود در کار گروهی، تصمیم‌گیری جمعی، صبوری و بردباری در این بخش جای می‌گیرند.

۳- برقراری ارتباط

برقراری ارتباط عبارت است از مهارت انتقال و بیان ایده‌ها و اطلاعات به شکل‌های گفتاری، شنیداری و سایر موارد. خواندن، گوش کردن، نگاه کردن، بیان کردن مؤثر، بیان نظرهای مخالف و برقراری ارتباط با دیگران در این حوزه قرار می‌گیرند.

* گفتگو پیش از تدریس

علاوه بر فعالیت‌های کتاب در رابطه با تقویت مهارت برقراری ارتباط، طرح گفت‌وگو پیش از تدریس با بحث درباره‌ی سؤالات از پیش طراحی شده‌ی معلم انجام شد. گفت‌وگوی کلاسی در جلسات اول ممکن است شلوغ و بی‌نظم باشد. در صورتی که با دانش آموزان تمرین شود که موقع اظهار نظر فریاد نزنند، از سر جای خود بلند نشوند، هیجان خود را کنترل کنند و حرف دیگران را قطع نکنند... و معلم هم تمرین کند که آرامش خود را حفظ کند، گفت‌وگو نظم لازم را پیدا می‌کند.

* خواندن صحیح متن به طور تأثیرگذار

علاوه بر فعالیت‌های کتاب در رابطه با تقویت مهارت برقراری ارتباط، طرح خواندن صحیح متن به طور تأثیرگذار هم انجام شد. بعد از خواندن معلم، دانش آموزان داوطلب متن را می‌خوانند و از دیگر دانش آموزان درباره‌ی میزان تأثیرگذاری نحوه‌ی خواندن آن‌ها در ایجاد انگیزه برای گوش دادن آن‌ها نظرخواهی می‌شود.

۴- خلاقیت

در این حوزه، مهارت‌های کاربرد دانش و اطلاعات و مهارت‌ها در الگوها و موقعیت‌های جدید، توسعه و بسط آموخته‌ها، پاسخ‌گویی به مسائل و موقعیت‌های غیرمنتظره، طراحی و تولید محصولات یا راهبردهای جدید، ابداع روش‌های جدید، پیشنهاد دادن، تجسم و پیش‌بینی کردن تقویت می‌شوند.

* نمایش فی‌البداهه

اجرای نمایش‌های فی‌البداهه که موضوع آن‌ها با توجه به موضوع درسی به دانش آموزان ارائه می‌شود، توانایی آن‌ها را برای استفاده از این مهارت ارتقا می‌بخشد.

* کارهای دستی

انجام فعالیت‌های بازسازی اعم از نقاشی، کار با سفال و ماکت‌سازی، با توجه به موضوع درسی، به ذهنیت دانش آموزان تجسم می‌بخشد. همچنین، آن‌ها با مشاهده‌ی کارهای دیگر دانش آموزان انگیزه‌ی بیشتری برای انجام کارهای جدیدتر پیدا می‌کنند.

۵- واکنش شخصی و اظهار نظر

در این قلمرو، دانش آموزان برای بازشناسی و بررسی موضوعات بر مبنای استنباط خویش از خود اراده نشان می‌دهند. مهارت‌های نگرستن، بازشناسی و نقد و بررسی موضوع بر مبنای تلقی خویش، نگرستن به موضوع با استنباط و باورهای خود، بیان احساس خویش، و ترجیح دادن در این حوزه قرار می‌گیرند.

* گفت‌گو پیش از تدریس

علاوه بر فعالیت‌های کتاب در رابطه با تقویت مهارت برقراری ارتباط، طرح گفت‌گو پیش از تدریس هم انجام شد.

* آموزش شفاهی یا گفت‌گو بعد از تدریس

با توجه به اطلاعاتی که دانش آموزان از آموزش کلاسی و فکر کردن و تحقیق درباره‌ی موضوع به دست آورده اند، و برای ارتقای این مهارت، آزمون اجرا شد.

معلم مطالعات اجتماعی باید چه صلاحیت‌هایی داشته باشد؟

معلم درس مطالعات اجتماعی مانند معلم سایر دروس باید واجد دو نوع صلاحیت باشد:

- صلاحیت‌های عام

- صلاحیت‌های خاص و عاطفی

* صلاحیت عام یعنی تسلط بر موضوع تدریس و صلاحیت عاطفی یعنی علاقه به امر تربیت دانش‌آموزان. با این حال، معلم مطالعات اجتماعی به دلیل رویکرد و ماهیت ماده‌ی درسی، علاوه بر صلاحیت‌های عمومی باید الگوی مؤثر و کارآمد تربیت اجتماعی باشد. در این زمینه فضای حاکم بر روابط عاطفی و اجتماعی میان معلم و دانش‌آموز از یک سو و دانش‌آموزان با یکدیگر از سوی دیگر در کلاس مطالعات اجتماعی از اهمیت خاصی برخوردار است.

- الگو بودن:

معلم الگوی دانش‌آموزان است و آن‌چه در شخصیت معلم جلوه دارد در وجود دانش‌آموزان نیز جلوه‌گر خواهد شد. بر همین اساس، معلم درس مطالعات اجتماعی نمونه‌ی عینی ارزش‌ها، صلاحیت‌ها و مهارت‌های اجتماعی برای دانش‌آموزان است. معلم مطالعات اجتماعی فردی است مسئول و متعهد، قانون‌گرا، علاقه‌مند به پیشرفت کشور، منظم، اهل مطالعه، صاحب تفکر خلاق، با روحیه و با نشاط، و پایبند به ارزش‌ها و اخلاق حسنه.

برای مثال: معلم نا منظم یا بی‌اعتنا به قانون نمی‌تواند نظم و قانون را در دانش‌آموزان تقویت کند، یا معلمی که به آینده ناامید است چگونه می‌تواند دانش‌آموزان را به پیشرفت آینده‌ی کشور امیدوار کند؟

معلم مطالعات اجتماعی به عنوان الگوی عملی بچه‌ها، باید رفتار و گفتار مناسب و هم‌سوئی داشته باشد تا از آثار سوء دوگانگی در رفتار و گفتار دانش‌آموزان جلوگیری کند.

- برقراری رابطه مؤثر با دانش‌آموزان در فرایند آموزش:

معلم درس مطالعات اجتماعی باید در فرایند تدریس در روابط خود و دانش‌آموزان آنچنان مؤثر و سازنده عمل کند که آثار آن در شخصیت و نگرش دانش‌آموز و حتی روابط او با خانواده و گروه همسالان نیز تجلی کند. برای این منظور معلم باید به کرامات انسانی و ارزش شخصیت هر یک از دانش‌آموزان احترام بگذارد.

به وجود آوردن فضای اعتماد و احترام متقابل و به کارگیری شیوه‌های مشارکتی در فرایند آموزش مهمترین رکن روابط معلم و دانش آموز در کلاس مطالعات خواهد بود.

آموزش شیوه درست تفکر و تقویت مهارت‌های فرایند تفکر در زمینه مسائل و روابط اجتماعی و تصمیم‌گیری‌ها باید از طریق تعامل مناسب معلمان با دانش آموزان در موقعیت‌های مختلف در کلاس به شیوه‌ای غیر مستقیم و موثر تحقق یابد.

معلم با توجه به به‌ماهیت درس مطالعات اجتماعی و فعالیت‌ها، مهارت‌های مربوط به آن، تمرین زندگی اجتماعی را در مدرسه پایه‌ریزی کرده و با در نظر گرفتن شیوه‌های مناسب هنگام کار گروهی، موانع موجود در راه ارتباط موثر با همسالان را از میان بر می‌دارد و روابط دوستانه و همکاری و مسئولیت‌پذیری را، در بین بچه‌ها تقویت می‌کند.

به روز بودن و مطالعه مستمر: درس مطالعات اجتماعی بنا به ماهیت خود با مسائل و موضوعات اجتماعی سر و کار دارد و این امور به طور مداوم تغییر و تحول می‌یابند، اخبار و گزارشات روزمره، تحولات مربوط به نگرش‌ها، تغییرات محیطی، تصمیم‌گیری‌های سیاسی و اقتصادی و اجتماعی که معمولاً در روزنامه‌ها چاپ می‌شوند. معلم مطالعات اجتماعی باید اهل مطالعه باشد و با مطالعه مستمر از رویدادهای اجتماعی و محیطی، اقتصادی و فرهنگی و سیاسی باید آگاه باشد. در یک کلام معلم درس مطالعات اجتماعی باید به روز باشد

همانطور که گفته شد درس مطالعات اجتماعی نقش مهمی در تربیت اجتماعی فرد دارد.

در نتیجه می‌توان خصوصیات معلم تعلیمات اجتماعی را به شرح زیر خلاصه کرد:

- الگو بودن: معلم الگوی دانش آموزان است و آنچه در شخصیت معلم جلوه دارد در وجود دانش آموزان نیز جلوه‌گر می‌شود.

- برقراری ارتباط مؤثر با دانش آموزان در فرایند آموزش: معلم مطالعات اجتماعی باید در روابط خود با دانش آموزان آنچنان مؤثر و سازنده عمل کند که آثار آن در شخصیت و نگرش دانش آموز و حتی روابط و یا خانواده و گروه همسالانش نیز متجلی شود.

معلم درس مطالعات اجتماعی باید نقش اوضاع و احوال فرهنگی و جغرافیایی محل زندگی دانش آموزان را برای طرح مباحث مختلف در نظر بگیرد و بر آن اساس، به فهماندن مطالب اقدام کند. توجه به تفاوت‌های فردی و مشکلات خاص کودکان به‌ویژه برای معلم این درس، ضروری است، براین اساس، معلم مطالعات اجتماعی باید برآیند و مجموعه‌های از تحقق اهداف را با توجه به استعدادها و پیگیری کند.

– ایجاد رابطه موثر بین دانش آموزان : معلم درس مطالعات اجتماعی باید علاوه بر برقراری رابطه مناسب و موثر با دانش آموزان ارتباطات مفید و موثر میان آنها با یکدیگر را تقویت کند. معلم با توجه به ماهیت درس مطالعات اجتماعی و فعالیتها و مهارت‌های مربوط به آن، تمرین زندگی اجتماعی را در محیط مدرسه پایه ریزی کرده و با اتخاذ شیوه‌های مناسب هنگام کارهای گروهی، موانع موجود در راه ارتباط مؤثر در گروه همسالان را از میان برمی‌دارد و روابط دوستانه و همکاری و مسئولیت پذیری را در بین بچه‌ها تقویت میکند.

– به روز بودن و مطالعه مستمر:

درس مطالعات اجتماعی بنا به ماهیت خود با مسائل و موضوعات اجتماعی سروکار دارد و این امور به طور مداوم تغییر و تحول می‌یابد؛ اخبار و گزارش‌های روزمره، تحولات مربوط به دیدگاه‌ها و نگرشها، تغییرات محیطی، تصمیم‌گیریهای سیاسی – اقتصادی و تغییرات اجتماعی که عموماً در مطبوعات و نشریات انعکاس می‌یابد.

بسته آموزشی درس مطالعات اجتماعی

بسته‌ی آموزشی، یک مجموعه‌ی سیستمی است. در ادبیات علوم تربیتی، واژه‌هایی مانند « بسته‌ها، پاکت‌ها، مجموعه‌ها، سیستم‌های آموزشی و امثال آن را به صورت مترادف به کار می‌برند این واژه‌ها برای پوشش دادن به دو مفهوم جدای از هم مورد استفاده قرار می‌گیرند.

ساختار و محتوای کتاب درسی و کتاب کار پایه ششم ابتدایی کتاب درسی مطالعات اجتماعی شامل ۱۲ فصل و ۲۴ درس است. به عبارت دیگر هر فصل از ۲ درس تشکیل شده است که همانطور که ملاحظه کرده‌اید موضوعات آن مرتبط است.

روی جلد هر فصل از کتاب درسی، در گوشه سمت راست، نوشته شده که محتوای این فصل با تکیه بر کدام حوزه های موضوعی طراحی و سازماندهی شده است. این کادر فقط به منظور اطلاع معلم از رویکرد تلفیقی درس و به جهت نو بودن کتاب ذکر شده است و توضیح یا بیان این حوزه ها، برای بچه ها هیچ ضرورتی ندارد.

همانطور که ملاحظه می کنید روی جلد هر فصل یک تصویر، مقدمه های کوتاه و تعدادی سوال درج شده است. به طور کلی با توجه به رویکرد کاوشگری کتاب، هدف این است که در شروع کلاس معلم با طراحی فعالیتی، فضای طرح سؤال و پرسش در کلاس پدید بیاورد.

زیرا اگر به راستی در ذهن دانش آموز سؤال ایجاد شود، آنگاه زمینه مساعد برای جستجو و یافتن پاسخ و در نتیجه یادگیری مطالب پدید می آید. لذا از شما معلم عزیز انتظار می رود که با الهام گرفتن از صفحه آغازین هر فصل، اجازه بدهید که ابتدا پرسشهای مختلفی، حتی فراتر از پرسشهای نوشته شده در کلاس مطرح شوند.

متن هر درس شامل محتوای نوشتاری و محتوای تصویری است. محتوای تصویری (عکس، نقشه، نمودار، کاریکاتور، نقاشی و ...) همراه با متن نوشتاری، موضوع مورد نظر را قابل درک و فهم میسازد. لذا محتوای تصویری از محتوای نوشتاری جدا نیست و در فرایند تدریس باید نمودارها، نقشه ها و عکسها و ... توسط دانش آموزان مشاهده و بررسی شود. برای هر فصل، فعالیت های نظام دار طراحی شده است. به طوری که انجام هر فعالیت توسط دانش آموزان، آنها را برای یادگیری مطالب مرحله بعد آماده میکند. از شما انتظار می رود که به انجام درست فعالیتها اهتمام بورزید.

بخش عمده های از فعالیت های کتاب باید در حین فرایند یاددهی - یادگیری انجام شوند. برای مثال انجام فعالیت شماره (۱) درس ۵ در کلاس دانش آموزان را آماده میکند تا عوامل طبیعی و انسانی مؤثر در کشاورزی ایران و جنبه های مختلف آن را بفهمند و سپس مجدداً با انجام فعالیت شماره (۲) که کاربرگه است، دانش آموز در موقعیتی قرار می گیرد که به طور کاربردی با این عوامل برخورد نماید و سپس نتیجه گیری و دسته بندی نهایی را خالصه و در قالب نمودار بیان نماید. البته برخی فعالیتها نیز خارج از کلاس طراحی شده است و انجام آنها به زمان بیشتر نیاز دارد. اگرچه جمع بندی و ارائه آن فعالیت باید در کلاس مدنظر قرار گیرد.

کاربرگه ها در درس مطالعات اجتماعی

- اغلب کاربرگه های فعالیت در فرایند تدریس و در کلاس درس اجرا میشوند. البته برخی از آنها نظیر جمع آوری عکس و چسباندن در جای مخصوص، یا پرس و جو ... که به زمان بیشتری برای انجام نیاز دارند مخصوص خارج از کلاس هستند. کنند و پس از پاکنویس نمودن فعالیت روی کاربرگه کپی شده آن را به معلم برای قرار دادن در پوشه کار تحویل دهند. در پایان هر فصل از کتاب درسی یک کادر باریک درج شده که بر روی آن از دانش آموزان خواسته شده است تا مجدداً اگر سؤالاتی درباره موضوع دارند، بنویسند و به معلم بدهند. توجه کنید که این درخواست به منظور پرورش روحیه پرسشگری و مهارت طرح سؤالات مناسب است.

مفهوم اول: یک سیستم کامل فعالیت های یادگیری و مواد درسی وابسته به آن در یک زمینه ی محتوایی وسیع یا مجموعه ای از هدف های عینی.

مفهوم دوم: مجموعه ویژه ای از مواد درسی برای یک بخش از یک سیستم کامل. فعالیت های یادگیری یا حتی یک موضوع درسی یا سایر اجزا برنامه های درسی هنوز در ایران رایج نشده و برداشت های موجود بسته ی آموزشی باید توجه کرد که مفهوم ... در سطح جامعه و در بین متولیان امور اجرایی آموزش و پرورش و حتی فرهیختگان فناوری آموزشی در مورد بسته های آموزشی، بیش تر با واژه ی کیت مرتبط است.

در واقع کیت، زیر مجموعه ای جزئی

۱- Learning package. از مجموعه ی تکامل یافته ی بسته ی آموزشی است که بیشتر در بخش تجهیزات دیداری شنیداری و وسایل آموزشی مورد استفاده در کلاس درس، خودنمایی می کند.

مجموعه های الکترونیکی، کلکسیون سنگ ها و سنگواره های زمین شناسی، مجموعه ی وسایل آزمایش ساده در شیمی، مجموعه ی بازی های رایانه ای، همان کیت هاینده که در آموزش های دروس مختلف مورد استفاده قرار می گیرند و «در واقع، اجزای جدی و قابل اعتنائی از بسته های آموزشی اند بسته ی آموزشی، مجموعه نرم افزارها (راهبردها، الگوها، وظایف، چارچوب ها، رهنمودها، تکالیف، آزمون ها) و سخت افزارها (رسانه ها، وسایل، تجهیزات، ابزارها، منابع و مواد) است که با استفاده از فناوری های جدید و قدیم به شکل های ساده و پیچیده با توجه به اهداف یاددهی یادگیری برنامه درسی سازماندهی می شود. بسته آموزشی با توجه به هدف آن می تواند برای یک برنامه ی درسی، دوره ی آموزشی یا کلاس درس تهیه شود.

تهیه ی بسته ی آموزشی ابتدا به عنوان راهبردی برای آموزش انفرادی مطرح شد ولی با افزایش تراکم دانش آموزان در کلاس های درس، تفاوت های فردی ایشان با گنجانیدن اجزای متفاوت در بسته ی آموزشی مورد توجه قرار گرفت. تولید بسته ی آموزشی برای یک برنامه ی درسی، در مرحله ی سازماندهی مواد و وسایل آموزشی صورت می گیرد. در نظام های درسی متمرکز که برنامه های درسی توسط یک مرکز یا سازمان تولید می شود، بسته ی آموزشی را برنامه ریزان آن مرکز برای استفاده ی تمامی معلمان و دانش آموزان مربوط تهیه و تدوین می کنند. این نظام به دلیل ثبات برنامه ها، فاقد انعطاف لازم برای مشارکت معلمان و دانش آموزان در تولید بسته ی آموزشی است ولی در نظام های درسی نیمه متمرکز، با وجود تولید بسته ی آموزشی توسط برنامه ریزان، معلمان و دانش آموزان نیز می توانند نیازها، نوآوری ها و اصلاحات خود را در اختیار تولیدکنندگان بسته ی آموزشی قرار دهند تا در تهیه ی بسته ی آموزشی از آنها استفاده شود. در نظام های غیرمتمرکز، معلمان خود به تهیه ی برنامه های درسی یا بسته ی آموزشی برای کلاس درس می پردازند یا می توانند از میان برنامه ها یا بسته های آموزشی موجود، برنامه ی مورد نظر خود را انتخاب کنند. در نظام فعلی برنامه ریزی درسی کشور، با توجه به سیاست توجه به نیازهای یادگیرندگان و مشارکت همه ی گروه ها مورد توجه است. این روش، انعطاف لازم را برای استفاده از «رویکرد نیمه متمرکز در تولید مواد درسی نظرهای معلمان و دانش آموزان در تولید و استفاده از بسته آموزشی داراست.

در آموزش موضوعات مختلف در درس مطالعات اجتماعی به چه نکاتی توجه کنیم؟

هدف از آموزش مطالعات اجتماعی تربیت اجتماعی و مجهز نمودن دانش آموزان به مهارتهای زندگی و به عبارت دیگر کسب صلاحیت های لازم برای زندگی است. این هدف را همواره در حین تدریس و ارزشیابی مد نظر قرار دهید.

استفاده از روشها و ابزار متنوع

از آنجایی که در درس مطالعات اجتماعی، با موضوعات متنوع و گوناگونی سروکار داریم، لازم است که از انواع روشها و وسایل در آموزش استفاده کنیم.

با توجه به اهداف و ماهیت درسی مطالعات اجتماعی و در نظر گرفتن اینکه مطالعات اجتماعی دانش آموزان را برای زندگی در اجتماع آماده می سازد، بدیهی است که موثرترین فضای آموزشی برای این درس، محیط های واقعی زندگی دانش آموزان است. دانش آموزان در انواع اجتماعات محلی پیرامون خود خواهند توانست به تجربیات دست اول، دست یابند و به طور ملموس و

عینی با واقعیات و پدیده‌های محیطی و اجتماعی روبرو شوند؛ به همین منظور، بازدید از محیط‌های اطراف مدرسه و برگزاری جلساتی از درس مطالعات اجتماعی در فضای خارج از مدرسه کاملاً ضروری است.

مکانهای اوقات فراغت در محل زندگی دانش‌آموزان چون پارکها، فرهنگسراها، موزه‌ها و مساجد، نهادها و مراکز خدماتی چون آتش‌نشانی و دفاتر پست، مراکز تولیدی و خدماتی چون کارگاههای تولید پوشاک و غذا و فروشگاهها، ایستگاههای مسافری و پایانههای حمل و نقل عمومی، واقعی‌ترین فضاها برای آموزش مفاهیم و موضوعات درسی مطالعات اجتماعی اند.

مهمترین فایده آموزش در محیط‌های واقعی زندگی، همان مواردی است که نظریه‌پردازان یادگیری به آنها تاکید کرده‌اند. این موارد عبارتند از: یادگیری پایدار به دلیل عینی بودن و استفاده از تجربه‌های حسی و لمسی مستقیم مسائل و پدیده‌ها، عدم تحمیل فضاهای خستگی آور و ملالت‌بار کلاسهای رسمی، ایجاد انگیزه برای یادگیری و مشاهده دقیق.

به علاوه این شبکه از آموزش یعنی آموزش در محیطهای واقعی به دلیل پیوند میان درس و زندگی، موجب کاربردی‌تر شدن محتوای آموزش میشود.

«در کلاسهای رسمی مدرسه نیز از آنجا که درس مطالعات اجتماعی بر تعامل گروهی تأکید دارد، از نظر فضای کالبدی، آرایش و چیدن میز و نیمکتهای کلاس باید به گونه‌ای باشد که امکان کار گروهی دانش‌آموزان را فراهم آورد، بدین منظور باید نحوه بتوان در مواقع لزوم بهراحتی و با سرعت، آرایش مورد نظر را برای دور هم نشستن گروههای دانش‌آموزان در کلاس، ایجاد کرد. دیوارها و فضای کلاس مطالعات اجتماعی باید جذابیت لازم را برای دانش‌آموزان ایجاد کند و نباید خالی از تصویر، افسرده و بی‌روح باشد. در این زمینه، تابلوهای مخصوص برای نصب آثار و کارها و فعالیتهای دانش‌آموزان و به نمایش گذاشتن نتایج و گزارش‌های کار گروهی، قفسه‌ها و ویترینهای مناسب برای نگهداری نقشه‌ها، آلبومها، اطلسها و مدلهای، نرمافزارها، فیلم و اسلاید مدلهایی که توسط دانش‌آموزان ساخته شده است، به جذابیت و کیفیت فضای آموزشی کمک میکند.

شایسته است معلم برای نیل به این منظور، به تنوع بخشیدن فضای کالبدی یادگیری توجه کرده، با ایجاد آرایشهای مختلف میز و نیمکتهای یا آموزش برخی واحدهای یادگیری در فضاها و محیط‌های خارج از کلاس و خارج از مدرسه، از تکرار و یکنواختی جلوگیری کند.

پس، فضای کلاس درس مطالعات اجتماعی نیز مانند سایر دروس باید برانگیزاننده باشد و مجموعه عوامل بتواند دانش‌آموز را راه کاوشگری و تفکر ترغیب کند.

انطباق درس با شرایط بومی و محلی

از شما معلمان عزیز انتظار می‌رود که تدریس موضوعات را با شرایط محلی و بومی منطبق کنید. توجه داشته باشید که کتاب و فعالیت‌های آن تنها الگوها و کلیاتی را در اختیار شما قرار می‌دهد. برای مثال در درس کشاورزی در ایران، اگر شما در یک روستا به تدریس مشغول هستید و دانش آموزان کمابیش با فعالیت‌های کشاورزی آشنایی دارند می‌توانید در نوع فعالیت‌ها تغییراتی به وجود بیاورید که آموزش آنها برای زندگی دانش آموزان مفیدتر باشد. برای مثال کمبودهای آنها را در دانش یا مهارت کشاورزی جبران نمایید. اگر در آموزش درس انرژی، در منطقه ای زندگی می‌کنید که برای گرم کردن خانه از نفت و گاز استفاده نمی‌شود و منبع دیگری مثل زغال یا چوب مورد استفاده قرار می‌گیرد شما باید نکات مربوط به مصرف بهینه همان منبع و همچنین نکات ایمنی مربوط به آن را آموزش دهید.

توجه به تفاوت‌های فردی

علاوه بر طراحی فعالیت‌های مناسب برای پاسخگویی به نیازهای خاص مناطق، شما معلم عزیز باید پیش زمینه های تحصیلی و آموزشی و تفاوت‌های فردی دانش آموزان را در نظر بگیرید و آموزش خود را با آن منطبق و هماهنگ سازید. تنوع فعالیت‌ها در این کتاب حاکی از توجه همین موضوع است.

مشارکت جلب خانواده ها

مشارکت خانواده ها را جلب کنید. همانطور که گفتیم هدف عمده بعضی از فعالیت‌های این کتاب مهارت‌های زندگی و تربیت اجتماعی است و بدون همراهی و همکاری خانواده ها این امر به درستی تحقق نمی‌یابد. البته ناگفته نماند که تضاد میان آموزش‌های مدرسه و خانه نیز اثرات نامطلوبی بر دانش آموز به جای می‌گذارد.

نقشه و نقشه خوانی و عکس خوانی و انواع نمودارها، نقشه و نقشه خوانی: همانطور که میدانید نقشه در آموزش جغرافیا یک عنصر کلیدی است. به طور کلی هر آنچه را که بتوانیم بر روی نقشه به نمایش بگذاریم، جغرافیایی است.

دانش آموزان با استفاده از نقشه و نقشه خوانی یعنی آشنایی با علائم و نمادهای راهنما، رنگها و جهات جغرافیایی، بهتر موقعیت پدیده ها را به خاطر می‌سپارند..

عکس خوانی: عکسها نقش مهمی در آموزش مطالعات اجتماعی دارند. مشاهده و بررسی بعضی از عکس های کتاب آنقدر اهمیت دارند که با حذف آنها فرایند تدریس مختل می‌شود. برای مثال وقتی از دانش آموزان می‌خواهیم دو اثر تاریخی مسجد شیخ لطف الله و مسجد امام اصفهان را با هم مقایسه کنند.

خواندن و ترسیم نمودارها: بسیاری از اطلاعات علمی به ویژه در مطالعات جغرافیایی به صورت ارقام و اعداد است که برای سهولت استفاده به صورت نمودار در می آید. به منظور استفاده از نمودارها هم باید خواندن و فهمیدن نمودارها را آموزش دهید. خط زمان: به طور کلی برای درک زمان گذشته ما باید بتوانیم رویدادهای مختلف را برحسب نظم زمانی (از قدیمیترین به جدیدترین) مرتب کنیم که به آن نظم کرونولوژیکی میگویند.

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

ارزشیابی یکی از مهمترین بخشها در فرایند آموزش محسوب میشود و مانند آینه ای می تواند پیشرفت دانش آموزان و معلمان را در تحقق اهداف برنامه درسی نشان دهد.

ارزشیابی «را فرایند جمع آوری اطلاعات از آموخته های دانش آموزان و قضاوت در مورد حدود آموخته ها تعریف کرده اند. ارزشیابی و ثبت و ضبط وضعیت یادگیری دانش آموزان تنها برای تعیین برنامه ها و فعالیتهای یاددهی - یادگیری بعدی انجام میشود نه کشف و نمایان ساختن نقایص یادگیری دانش آموزان برای خودشان و دیگران. ارزشیابی شروع کار تلقی می شود ارزشیابی باید مبتنی بر عدالت اجتماعی باشد و به دانش آموزان اجازه دهد با شیوههای مختلف نتایج یادگیری را بروز و ظهور دهند. بر همین مبنا در طراحی ارزشیابی ها باید سبکهای یادگیری مختلف و سوابق و زمینه های اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی دانش آموزان مدنظر قرار گیرد.

ارزشیابی باید در تناسب کامل با اهداف، رویکرد و دیدگاه حاکم بر برنامه درسی باشد. همانطور که گفته شد، اهداف اصلی برنامه درسی مطالعات اجتماعی، تربیت فردی و اجتماعی و مجهز شدن به مهارتهای زندگی، کسب مهارتهای کاوشگری به منظور یادگیری مستمر و مادام العمر و تربیت شهروند مطلوب است.

ارزشیابی باید با محتوای آموزشی، تجارب و فعالیتهای یادگیری و روشهای تدریس هماهنگی و تناسب داشته باشد. به همین دلیل ما حق نداریم چیزی را ارزشیابی کنیم که آن را آموزش نداده ایم. برای مثال نمی توانیم به دانش آموزانی که در بحث کلاسی ضعیف هستند نمره کمی اختصاص دهیم در حالی که روش مباحثه کردن را به آنها نیاموخته ایم.

در ارزشیابی باید از ابزار و موقعیتهای متنوع و مناسب برای جنبه های گوناگون یادگیری استفاده کرد. محدود کردن آن به استفاده از یک ابزار، کار صحیحی نیست

ارزشیابی وسیله ای باشد برای تحریک و تشویق دانش آموزان به یادگیری بیشتر

دانش آموزان و اولیاء باید از محورها، چگونگی و ابزار ارزشیابی درس اطلاع کافی داشته باشند. خالصه آنکه نباید با آزمونها و امتحانات مشکل و دلهره آور، پرسش کردن از جزئیات و مانند آن احساس ناخوشایندی نسبت به درس مطالعات اجتماعی پدید آید. به عبارت دیگر دانش آموزان نباید در این درس که به منظور توانمند کردن آنها در زندگی فردی و اجتماعی برنامه ریزی شده است، احساس ناتوانی و شکست بکنند. بلکه به عکس انتظار می‌رود که دانش آموزان به طور سرزنده و پویا در کلاسهای درس مطالعات اجتماعی شرکت و از آموختن درس ها لذت ببرند.

ارزشیابی مستمر

نخستین نکته‌های که از معلمان عزیز انتظار می‌رود به آن توجه کنند، اهمیت ارزشیابی مستمر است. ارزشیابی مستمر معادل مستمر را با فارسی **assessment formative** است که معنی آن تکوینی سازنده و رشد دهنده میباشد. متأسفانه برخی کلمه مکرر اشتباه گرفته و ارزشیابی مستمر را همان انجام آزمونهای کتبی مکرر و یا پرسش و پاسخ های کلاسی سوء تعبیر کرده اند در حالی که مهمترین ویژگی مستمر، پویایی و گستردگی آن است. خصلتی که متمایز کننده این ارزشیابی از ارزشیابی پایانی است

ایران عرضه

مرجع نمونه سوالات

آزمون های استخدامی سراسری

به همراه پاسخنامه تشریحی

خدمات ایران عرضه:

- ارائه اصل سوالات آزمون های استخدامی
- پاسخنامه های تشریحی سوالات
- جزوات و درسنامه های آموزشی

برای تهیه بسته سوالات استخدامی راهنمای معلم مطالعات اجتماعی با پاسخنامه تشریحی، **اینجا** بزنید.

همچنین جهت مشاهده آخرین اخبار استخدامی آموزش و پرورش، **اینجا** بزنید.

@iranarze